

Toelatingsselectie: autisten gediscrimineerd?

Er zijn geen aanwijzingen gevonden dat autistische studenten vanwege hun handicap geweerd worden bij de toelatingsselectie tot mbo-opleidingen, zo meldt de Onderwijsinspectie in een rapport (1/3/2014) dat deze week aan de Tweede Kamer is aangeboden.¹ Als ze worden afgewezen is dat niet primair op hun handicap (ASS) gebaseerd maar op andere criteria (§3.2), zoals een te rooskleurig beroepsbeeld in het licht van hun mogelijkheden en beperkingen, vooral wat betreft de verwerving van beroepscompetenties om te functioneren in praktijksituaties (§3.1).

Kennelijk heeft de Onderwijsinspectie uitsluitend gekeken naar primaire, directe discriminatie. Nergens trof zij een bordje 'Verboden voor Autisten' aan. Maar de Inspectie gaat voorbij aan vormen van secundaire, **indirecte discriminatie**. Een restaurant maakt zich bijvoorbeeld aan indirecte discriminatie jegens blinden en slechthorenden schuldig als men voor hen geen uitzondering maakt op het verbod tot het meenemen van honden. De Onderwijsinspectie gaat in haar rapport voorbij aan de volgende vragen:

(a) In hoeverre worden studenten geweigerd (niet van vanwege hun handicap maar) vanwege het feit dat de mbo-instelling niet de nodige middelen wenst vrij te vrijmaken om hun tijdens de opleiding extra begeleiding en ondersteuning te bieden, terwijl zij toch wettelijk verplicht is, binnen de grenzen van het mogelijke, 'redelijke aanpassingen' te bieden ten behoeve van gehandicapte studenten?

(b) In hoeverre worden studenten geweigerd (niet vanwege hun handicap maar) vanwege het feit dat de mbo-instelling niet bereid is ruimte te laten voor de studievertraging die ze ten gevolge van hun handicap zullen oplopen?

(c) In hoeverre worden autistische kandidaten geweigerd (niet vanwege hun handicap maar) vanwege het feit dat ze ten gevolge van hun handicap veel moeite zullen hebben om aan de sociaal-emotionele en samenwerkingscompetenties te voldoen die tegenwoordig, met het oog op zo breed mogelijke inzetbaarheid van gediplomeerden, in de diploma-eisen van mbo-opleidingen plagen te worden opgenomen?

(d) En hoe moeten mbo-opleidingen omgaan met de keuzedilemma's die optreden als er, zoals bij de creatief-technische mbo-opleiding Game Design, niet genoeg studieplaatsen beschikbaar zijn om alle (geschikt bevonden) gegadigden toe te laten?²

Vorig jaar kwam met name deze opleiding van het Sint Lucas College te Eindhoven in het nieuws. Naar verluidt waren er 1800 gegadigden, terwijl er slechts 900 studieplaatsen beschikbaar waren. Autistische aspirant-studenten klaagden dat zij naar hun stellige indruk geweerd werden. We mogen dan ook gevoelig aannemen dat deze opleiding in het nu afgeronde inspectieonderzoek onder de loep is genomen.

De intakeprocedure van het Sint Lucas College verloopt als volgt.³ Om te beginnen leveren de kandidaten een *doorstroomdossier* in en wordt de *intaketest AMN* afgenomen.⁴ Deze digitale intaketest omvat niet alleen een assessment van het beginniveau van de gegadigden, maar ook een psychologische testbatterij (waaronder een meting van extravertie) en een vragenlijst over de gezondheid van de kandidaat. Vervolgens wordt hij/zij uitgenodigd voor een *toelatingsgesprek*, waar hij/zij ook een creatief werkstuk en een portfolio inbrengt. Ten slotte volgt nog een assessment waarmee de *behoefte aan extra ondersteuning tijdens de studie* getaxeerd wordt, indien de selectiecommissie daar aanleiding toe ziet. Het doel daarvan is te bepalen of Sint Lucas in staat is in deze behoefte te voorzien. En al deze gegevens tezamen nemend besluit men tot toelating of afwijzing.

Uit de website van het College wordt niet duidelijk of alle kandidaten de hele procedure doorlopen of dat op basis van de uitkomsten van de eerste intakefase (doorstroomdossier en intaketest) wordt bepaald wie tot de verdere procedure wordt toegelaten. Maar in elk geval worden gehandicapte aspirant-studenten reeds in de eerste fase geconfronteerd met allerlei vragen op basis waarvan ze moeten vrezen dat ze niet welkom zijn. De procedure lijkt volstrekt in strijd met de uitgangspunten van de wet *Gelijke Behande-*

¹ <http://www.rijksoverheid.nl/ministeries/ocw/documenten-en-publicaties/rapporten/2014/03/01/onderzoek-bij-vier-instellingen-naar-toelating-van-studenten-met-een-autismespectrumstoornis.html>

<http://www.rijksoverheid.nl/ministeries/ocw/documenten-en-publicaties/kamerstukken/2014/04/28/kamerbrief-over-rapport-onderzoek-bij-vier-instellingen-naar-toelating-van-studenten-met-een-autismespectrumstoornis.html>

² <http://www.onderwijsethiek.nl/onderwijs/rugzakjes-in-het-mbo-afgeschaft> (5/9/2013, met latere reacties)

³ <http://www.sintlucas.nl/mbo/881/aanmelding-en-toelating.html>

⁴ http://www.sintlucas.nl/media/document/005275_doorstroomdossier-leerling.docx

http://www.sintlucas.nl/media/document/005276_doorstroomdossier-school.docx

http://www.amn.nl/amn-voor-scholen/intake-mbo/#.U1-fdfl_th5

http://www.amn.nl/amn-voor-scholen/intake-mbo/insight-intake/#.U1-gD_1_th4

ling HCZ: het creëren van gelijke toelatingskansen voor gehandicapten en niet-gehandicapten, waarbij als enige criterium geldt of de kandidaat kan worden opgeleid tot een competente beroepsbeoefenaar.

Bij een beperkte opleidingscapaciteit wordt de selectiecommissie met een immens dilemma geconfronteerd. Kiezen we de kandidaten die met de minste moeite in de cursusduur naar het diploma kunnen worden geleid? Of laten we ook veelbelovende kandidaten toe die ten gevolge van hun handicap méér inspanning zullen moeten leveren (en méér onderwijsinspanning zullen vergen) om het diploma te behalen? Kiezen we de kandidaten die met hun diploma breed inzetbaar zullen zijn op de arbeidsmarkt of laten we ook kandidaten toe die door hun handicap misschien moeilijker aan de bak zullen komen?

Het gaat hier om het dilemma tussen doelmatigheid en de belangen van de kenniseconomie enerzijds en gerechtigheid en de belangen van mensen die zich trachten te emanciperen en hun talenten trachten te ontplooiën anderzijds. De Onderwijsinspectie hoeft in dezen geen onderwijspolitieke keuzes te maken, maar het zou haar hebben gesierd als ze dit dilemma ten minste zichtbaar had gemaakt.

Meer in het algemeen heeft de Onderwijsinspectie in haar rapport te weinig aandacht besteed aan het gebrek aan transparantie in de toelatingsprocedure voor mbo-opleidingen. Weliswaar constateert zij dat een gemotiveerde schriftelijke afwijzing veelal ontbreekt, maar zij trekt daaruit niet de conclusie dat een gefaseerde assessment de voorkeur verdient:

1. Eerste assessmentfase:

- 1.1 Stel een groslijst op van alle kandidaten (ongeacht hun eventuele handicaps of extra ondersteuningsbehoefte) die gezien de beschikbare *objectieve* meetgegevens over hun beginniveau (kennis en ervaring) in aanmerking komen voor een studieplaats.
- 1.2 Bericht hun dat ze in principe toelaatbaar worden geacht tot de opleiding.

2. Tweede assessmentfase:

- 2.1 Taxeer hun kans van slagen in een aanvaardbare studieduur, onder de vooronderstelling dat ze optimaal begeleid en ondersteund zullen worden in hun studie.
- 2.2 Bericht de kansrijke kandidaten dat ze in principe zijn toegelaten, behoudens een nader onderzoek naar eventuele extra ondersteuningsbehoefte.

3. Derde assessmentfase:

- 3.1 Verricht een nader onderzoek naar eventuele extra ondersteuningsbehoefte.
- 3.2 Wijs kandidaten alsnog af indien men zich niet in staat acht aan hun extra ondersteuningsbehoefte te voldoen, maar wijs hun erop dat ze tegen deze afwijzende beschikking in beroep kunnen gaan.

Het onderscheid tussen fase 1 en 2 komt de transparantie van de procedure ten goede omdat pas in fase 2 de zachtere, meer subjectieve beoordelingscriteria geïntroduceerd worden. Maar nog wezenlijker is het onderscheid tussen fase 1/2 enerzijds en fase 3 anderzijds, omdat dit onderscheid voor gehandicapte kandidaten een juridisch karakter heeft: krachtens de wet *Gelijke Behandeling HCZ* kunnen zij de resulterende afwijzende beschikking (3.2) ter toetsing aan beroepsinstanties voorleggen.

In aansluiting op vraag (c), die in het begin van dit blogbericht werd opgeworpen, gaan er overigens stemmen op, nog een vierde assessmentfase te onderscheiden.⁵

4. Vierde assessmentfase:

- 4.1 Controleer of de afwijzingsbeschikkingen die uit de fasen 1 en 2 zijn voortgevloeid, niet tot kennelijke onbillijkheid jegens gehandicapte studenten hebben geleid. Meer in het bijzonder: moet er een hardheidsclausule worden toegepast om te voorkomen dat een gehandicapte student wordt afgewezen vanwege het feit dat er *discriminerende diploma-eisen* worden gesteld: diploma-eisen die door gehandicapten niet bereikt kunnen worden?
- 4.2 Zo ja, laat de kandidaat alsnog toe, met de toezegging dat hij of zij een programma met aangepaste diploma-eisen mag volgen.

Wes Holleman

weblog onderwijs 30-4-2014

<http://www.onderwijsethiek.nl>

⁵ <http://www.onderwijsethiek.nl/onderwijs/gehandicapt-geen-mbo-diploma> (4/12/2013); vergelijk ook: <http://www.onderwijsethiek.nl/onderwijs/selectie-op-beroepsgeschiktheid> (16/9/2010)